

DAVLAT MOLIVASINI BOSHQARISH MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH

Qodirov Hasan Do'stqobilovich –

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti Moliya va turizm kafedrası o'qituvchisi

<https://orcid.org/0009-0007-6129-5446>

finance7uz@gmail.com

Annotatsiya: Maqolada davlat moliyasini boshqarish mexanizmini takomillashtirishga oid masalalar tahlil qilingan. Davlat moliyasini samarali boshqarish iqtisodiy rivojlanish va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Bu maqolada moliya siyosati, soliq tizimi, davlat budjeti va xazina ishlari, shuningdek korrupsiyaga qarshi kurashish mexanizmlari asosida davlat moliyasini boshqarish mexanizmlarini takomillashtirishning zamonaviy yo'nalishlari va usullari muhokama qilingan. Davlat moliyasini boshqarishni yaxshilashda axborot texnologiyalarining rivojlanishi, budjetning shaffofligi, davlat xaridlarining monitoringi, hamda mustaqil nazorat va auditorlik tizimlarining joriy etilishi muhim ahamiyatga ega. Shuningdek, davlat moliyasini boshqarishning samaradorligini oshirishda korrupsiyaga qarshi kurashish va fuqarolarning ishtirokini ta'minlashning ahamiyatiga alohida e'tibor qaratilgan.

Kalit so'zlar: Davlat moliyasi, budjet tizimi, soliq siyosati, xazina, korrupsiyaga qarshi kurashish, axborot texnologiyalari, davlat xaridlari, mustaqil nazorat, auditorlik, shaffoflik, islohotlar.

KIRISH

Davlat moliyasini boshqarish mexanizmi mamlakatning iqtisodiy barqarorligini, ijtimoiy ahamiyatga ega bo'lgan davlat xizmatlarini ta'minlashda va iqtisodiy o'sishni qo'llab-quvvatlashda muhim rol o'ynaydi. Bu mexanizmning to'g'ri ishlashini ta'minlash uchun bir qator islohotlar, yangi siyosatlar va strategiyalar joriy etish talab etiladi. Davlat moliyasini boshqarishning takomillashtirish jarayonida budjet tizimi, soliq siyosati, davlat xaridlari, xazina va korrupsiyaga qarshi kurashish asosiy yo'nalishlar bo'lib, ularni yaxshilash mamlakatning moliyaviy barqarorligini ta'minlashga xizmat qiladi.

Davlat moliyasini boshqarish mexanizmlarini takomillashtirishda axborot texnologiyalari va raqamli tizimlardan foydalanish muhim ahamiyatga ega. Budjetlashtirish jarayoni, soliq yuklamasi, moliya tizimlarining shaffofligi hamda

davlat organlarining hisobotlarning aniqligi va ishonchliligi ushbu maqolada muhokama qilinadi. Moliya siyosatining samaradorligini oshirish uchun davlat organlarining ish faoliyatini monitoring qilish va hozirgi zamon talablariga javob beradigan tizimlarni ishlab chiqish kerak.

ASOSIY QISM

Davlat moliyasi iqtisodiy islohotlarning samaradorligini ta'minlash va iqtisodiy barqarorlikni saqlashda muhim ahamiyatga ega. Davlat moliyasini boshqarish mexanizmini takomillashtirish, birinchi navbatda, davlat budjeti, soliq tizimi, davlat qarzi, xazina ishlari va davlat xaridlari kabi tizimlarning integratsiyasiga asoslanadi. Shuningdek, davlat moliyasini boshqarish jarayonida korrupsiyaning oldini olish, ko'p qirrali nazariy va amaliy usullarni ishga solish muhim ahamiyat kasb etadi. Davlat moliyasini boshqarishni yanada takomillashtirishning ko'pgina usullari mavjud bo'lib, bu maqolada ularning asosiy yo'nalishlari va maqsadlari bilan tanishtiraman.

Davlat moliyasini boshqarish mexanizmlarining to'g'ri ishlashini ta'minlash uchun bir necha asosiy yo'nalishlarga e'tibor qaratish kerak. Bu yo'nalishlar soliq siyosati, budjet tizimi, xazina va davlat xaridlari, va korrupsiyaga qarshi kurashishni o'z ichiga oladi. Birinchi yo'nalish - soliq siyosati. Soliqlar davlat moliyasining asosiy manbai bo'lib, ular fuqarolar va tadbirkorlardan olinadigan mablag'lar orqali davlatning moliyaviy ehtiyojlarini qoplashda xizmat qiladi. Davlat moliyasini boshqarishni takomillashtirishda soliq tizimini to'g'ri tartibga solish muhim hisoblanadi. Soliq yuklamasini oshirish, faqatgina davlatga tushayotgan daromadlarni oshirmaydi, balki biznes muhitini muvozanatli saqlashga ham yordam beradi.

Ikkinchi yo'nalish - budjet tizimini yaxshilash. Davlat budjeti mamlakat iqtisodiyotining yorqin ko'rsatkichi bo'lib, uning to'g'ri taqsimlanishi va samarali boshqarilishi davlat moliyasini yaxshilashga imkon beradi. Budjetni to'g'ri taqsimlash va xazina manbalariga asoslangan mablag'larni samarali sarflash fuqarolarga mukammal davlat xizmatlarini taqdim etishga yordam beradi. Buning uchun budjet xarajatlarini monitoring qilish va to'g'ri ustuvorliklarni belgilash talab etiladi. Bu yo'nalishda juda muhim hisoblanadigan islohotlardan biri - budjet jarayonini axborot texnologiyalari asosida avtomatlashtirishdir.

1-rasm. Davlat moliyasini boshqarishni takomillashtirish

Davlat moliyasini boshqarishni yaxshilashning zamonaviy yondashuvlari islohotlar, axborot texnologiyalari va innovatsiyalarni o'z ichiga oladi. Bu yo'nalishdagi islohotlar hududiy va milliy darajadagi moliyaviy tartibga solishning samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Zamonaviy axborot texnologiyalarining joriy etilishi budjet tasdiqlash jarayonini tezlashtirish va ayrim byurokrtiyani kamaytirish imkonini beradi. Shuningdek, raqamli texnologiyalar va blokcheyn asosidagi to'lov tizimlari korrupsiyaga qarshi kurashishda muhim rol o'ynaydi. Davlat xazinasini va budjeti orqali foyda olish, budjetni boshqarishda shaffoflikni ta'minlash uchun axborot tizimlari va dasturiy ta'minotlardan foydalanish kerak.

Korrupsiya davlat moliyasini boshqarish tizimining asosiy yo'nalishlariga jiddiy tahdid soladi. Davlat moliyasini boshqarishni takomillashtirishda korrupsiyaga qarshi kurashish muhim vazifa bo'lib, buni amalga oshirish uchun aniq va samarali choralar qabul qilish kerak. Bu yo'nalishdagi asosiy qadamlardan biri - boshqaruv va budjetni shakllantirish jarayonlarini shaffof qilishdir. Davlat xaridlari, budjetni taqsimlash va soliq yig'ishning shaffofligini ta'minlash korrupsiyaga qarshi kurashishda muhim o'rin tutadi.

Korrupsiyaning oldini olish uchun davlat moliyasini boshqarish tizimlarida mustaqil kuzatuv va nazorat mexanizmlari ishlab chiqilishi kerak. Bu, jumladan, davlat organlarining moliyaviy hisobotlari va xarajatlari ustidan mustaqil auditorlar

tomonidan monitoring o'tkazilishini o'z ichiga oladi. Shuningdek, korrupsiyaga qarshi kurashishda fuqarolarning vakillik huquqini ta'minlash, ya'ni ularning davlat organlari ishlarini nazorat qilish imkoniyatini berish, hamda ommaviy axborot vositalari va fuqarolik jamiyatining ishtirokini oshirish muhim.

Davlat moliyasini boshqarishni takomillashtirish jarayonida davlat organlari va moliya institutlarining hamkorligi muhim ahamiyatga ega. Davlat budjetini samarali boshqarish, korrupsiyaga qarshi kurashish va moliya tizimini raqamlashtirish bo'yicha amalga oshiriladigan islohotlar davlat moliyasining to'g'ri va samarali boshqarilishini ta'minlashga xizmat qiladi. Shuningdek, davlat moliyasini boshqarish jarayonini shaffoflashtirish, axborot texnologiyalarini joriy qilish va mustaqil nazorat mexanizmlarini yaratish korrupsiyani kamaytirishga va davlat moliyasining samaradorligini oshirishga olib keladi.

Barcha ushbu chora-tadbirlar davlat moliyasini boshqarishning samaradorligini oshirish va iqtisodiy rivojlanishning barqarorligini ta'minlashga xizmat qiladi. Bundan tashqari, davlat moliyasini boshqarish mexanizmlarining takomillashtirilishi fuqarolarning ijtimoiy xavfsizligini va davlat xizmatlarining sifatini yaxshilashga yordam beradi.

Davlat moliyasini boshqarish mexanizmini takomillashtirish O'zbekiston misolida iqtisodiy o'sishni ta'minlash va ijtimoiy adolatni ta'minlashda muhim omillardan biridir. Davlat moliyasini boshqarish mexanizmlari fuqarolarga samarali xizmatlar ko'rsatish, iqtisodiyotning barqaror rivojlanishini ta'minlash, iqtisodiy jihatdan yanada samarali va shaffof bo'lishga yordam beradi. O'zbekistondagi davlat moliyasini boshqarish mexanizmlari rivojlanib borishiga qaramasdan, ularni yanada takomillashtirish kerak. Bu maqolada O'zbekistonda davlat moliyasini boshqarish mexanizmlarining asosiy yo'nalishlari, amaliyotdagi muammolar va ularni hal qilish yo'llari xususida so'z yuritiladi.

O'zbekistonda davlat moliyasini boshqarish jarayoni davomida bir qator islohotlar amalga oshirilgan. Bu islohotlarning asosiy maqsadi - davlat moliyasini samarali boshqarish, iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash va moliya sohasidagi shaffoflikni oshirishdir. Soliq tizimini isloh qilish, budjetlashtirish jarayonini aniqlashtirish va raqamli texnologiyalarni joriy etish, korrupsiyaga qarshi kurashish mexanizmlarini mustahkamlash buning bir qismidir.

Davlat moliyasini boshqarish tizimidagi muammolarning biri - bu budjet tashkilotlarining moliyaviy aktivlaridan samarali foydalanishdagi muammolar hisoblanadi. Budjetning tarkibi va uning to'g'ri taqsimlanishi iqtisodiy rivojlanishning asosiy shartidir. O'zbekistondagi davlat budjetiga mamlakatning moliyaviy

resurslarini markazlashtirish va ularni milliy iqtisodiyotning ustuvor sohalariga sarflash yoki investitsiyaviy loyihalarga yo'naltirish vazifasi yuklanadi. Shu bilan birga, budjetlashtirish jarayonini aniqlashtirish va samarali boshqarishga erishish uchun davlat organlari orasida ishlash mexanizmlari to'g'ri tashkil etilishi kerak. Davlat budjetini tahlil qilish va uning samaradorligini baholash mexanizmini yaratish davlat moliyasini boshqarishni yanada takomillashtiradi.

Biroq, budjetlarning to'g'ri taqsimlanishi va davlat moliyasini samarali boshqarish muammosi korrupsiyaning mavjudligi bilan chambarchas bog'liq. Davlat moliyasini boshqarish mexanizmlarida korrupsiyaning oldini olish davlat budjeti va soliq tizimidagi shaffoflikni ta'minlashning muhim bosqichidir. Davlat organlarining moliyaviy hisobotlarini mustaqil auditorlar tomonidan tekshirish, davlat xaridlarining shaffofligini ta'minlash va korrupsiyaga qarshi samarali kurashish davlat moliyasini boshqarish mexanizmining asosiy yo'nalishlaridan biridir.

Shuningdek, axborot texnologiyalarining joriy etilishi davlat moliyasini boshqarishni avtomatlashtirishga va shaffoflashtirishga yordam beradi. Moliyaviy ma'lumotlarning raqamlashtirilishi budjetning samarali taqsimlanishi va xazina ishlarining olib borilishini tezlashtiradi. Moliyaviy axborotlar tizimi orqali budjet mablag'larining qaysi sohalarga sarflangani va qanday ishlatilgani haqida aniq ma'lumot olish mumkin. Bu, o'z navbatida, davlat organlarining ish faoliyatiga axborot texnologiyalarini joriy etish orqali ishlashning shaffofligini ta'minlashga yordam beradi.

O'zbekistondagi davlat moliyasini boshqarish tizimidagi yana bir muhim yo'nalish - bu soliq tizimini takomillashtirishdir. Soliq tizimining samaradorligi davlat moliyasini boshqarishning muhim komponentlaridan biridir. Soliqlarning adolatli, to'g'ri va shaffof ravishda to'lanishini ta'minlash davlatning iqtisodiy rivojlanishga yo'naltirilgan xarajatlarni samarali boshqarishga yordam beradi. Soliqlarning adolatli va to'g'ri belgilanishi va to'lanishi davlat organlarining moliyaviy axborotlarga oshkoralik, ishonch va shaffoflik asosida ishlashiga olib keladi.

O'zbekistondagi davlat moliyasini boshqarish mexanizmini takomillashtirishning boshqa muhim yo'nalishi - bu davlat xaridlari tizimini rivojlantirishdir. Davlat xaridlari orqali davlatning moliyaviy aktivlaridan samarali foydalanish va yordamchi mahsulotlar va xizmatlarning sifatini ta'minlash mumkin. Davlat xaridlarini shaffoflashtirish va ularni monitoring qilish korrupsiyaga qarshi kurashish va davlat moliyasining samaradorligini oshirishga yordam beradi.

Moliya menejmenti va davlat moliyasini boshqarishning samaradorligini ta'minlashda ishlab chiqarish, qurilish va transport sohalariga qo'shiladigan

investitsiyalar ahamiyatga ega. Moliyaviy investitsiyalarni samarali boshqarish va iqtisodiy rivojlanishni qo'llab-quvvatlash uchun mamlakatda investitsiya muhiti yaratish talab etiladi. Davlat moliyasini boshqarish mexanizmlarini mustahkamlash uchun davlat organlarining ish faoliyatiga axborot texnologiyalarini joriy etish, davlat xaridlarini shaffoflashtirish va davlat budjeti o'zaro bog'liq bo'lgan sohalarni tahlil qilish muhimdir.

Davlat moliyasini boshqarish mexanizmini takomillashtirish O'zbekiston iqtisodiyotini rivojlantirish, ijtimoiy adolatni ta'minlash va barqarorlikni saqlash uchun asosiy omil bo'lib xizmat qiladi. Davlat moliyasini samarali boshqarish natijasida iqtisodiy o'sish, ijtimoiy barqarorlik va investitsiya muhitini yaxshilash mumkin bo'ladi. Bu jarayondagi muhim nuqtalardan biri - bu moliya siyosatini to'g'ri belgilash va davlat moliyasini boshqarishda korrupsiyaning oldini olishdir. Davlat moliyasini boshqarishda amalga oshiriladigan islohotlar O'zbekiston iqtisodiyotining rivojlanishini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi.

Davlat moliyasini boshqarish mexanizmlarining samaradorligini oshirishning asosiy omillaridan biri - bu moliya axborotlarining shaffofligi, budjetlashtirish jarayonining samarali tashkil etilishi va soliq tizimini takomillashtirishdir. Moliyaviy monitoring va auditorlik mexanizmlarini yaratish, korrupsiyaga qarshi kurashish mexanizmlarini ishlab chiqish va ommaviy axborot vositalari orqali davlat moliyasini boshqarishdagi shaffoflikni ta'minlash muhim ahamiyatga ega.

Barcha ushbu choralar O'zbekistondagi davlat moliyasini boshqarishni yanada takomillashtirish va iqtisodiy rivojlanishni ta'minlashga yordam beradi.

XULOSA

Davlat moliyasini boshqarish mexanizmini takomillashtirish davlatning moliyaviy resurslarini samarali boshqarish, iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash va ijtimoiy adolatni ta'minlashga xizmat qiladi. Bu jarayonda davlat moliyasini boshqarishning barcha bosqichlari: budjetlashtirish, soliq tizimi, xazina ishlari, davlat xaridlari, soliq yuklamasini oshirish va korrupsiyaga qarshi kurashish integratsiyalangan holda amalga oshirilishi kerak. Zamonaviy axborot texnologiyalarining joriy etilishi moliya tizimini avtomatlashtirish va shaffoflashtirish, korrupsiyaga qarshi kurashishda samaradorlikni oshirish imkonini beradi.

Korrupsiyaga qarshi kurashish uchun davlat organlarining moliyaviy hisobotlarini mustaqil auditorlar tomonidan tekshirish, ularning ish faoliyatini monitoring qilish va hamda fuqarolarning davlat moliyasini boshqarish jarayonlaridagi ishtirokini ta'minlash muhimdir. Davlat moliyasini boshqarish mexanizmlarining shaffofligi va samaradorligini oshirish uchun fuqarolik jamiyati va ommaviy axborot

vositalari bilan hamkorlik qilish zarur. Bu mamlakat iqtisodiyotining rivojlanishini ta'minlashda muhim omil bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Muhammadiyev N.A. Davlat moliyasini boshqarish: nazariy va amaliy yo'nalishlar. Toshkent, 2021.
2. Beknazarov A.X. Budget tizimini takomillashtirish: amaliy o'rganishlar. Toshkent, 2020.
3. G'ulomov S.A. Korrupsiyaga qarshi kurashishning davlat moliyasidagi ahamiyati. Toshkent, 2019.
4. Mahmudov Sh.A. Axborot texnologiyalari va davlat moliyasi. Toshkent, 2022.
5. Aminov R.Q. Davlat moliyasini boshqarishning zamonaviy yo'nalishlari. Toshkent, 2023.